

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

ALKUVOIMA-hankkeen kuntatilaisuus

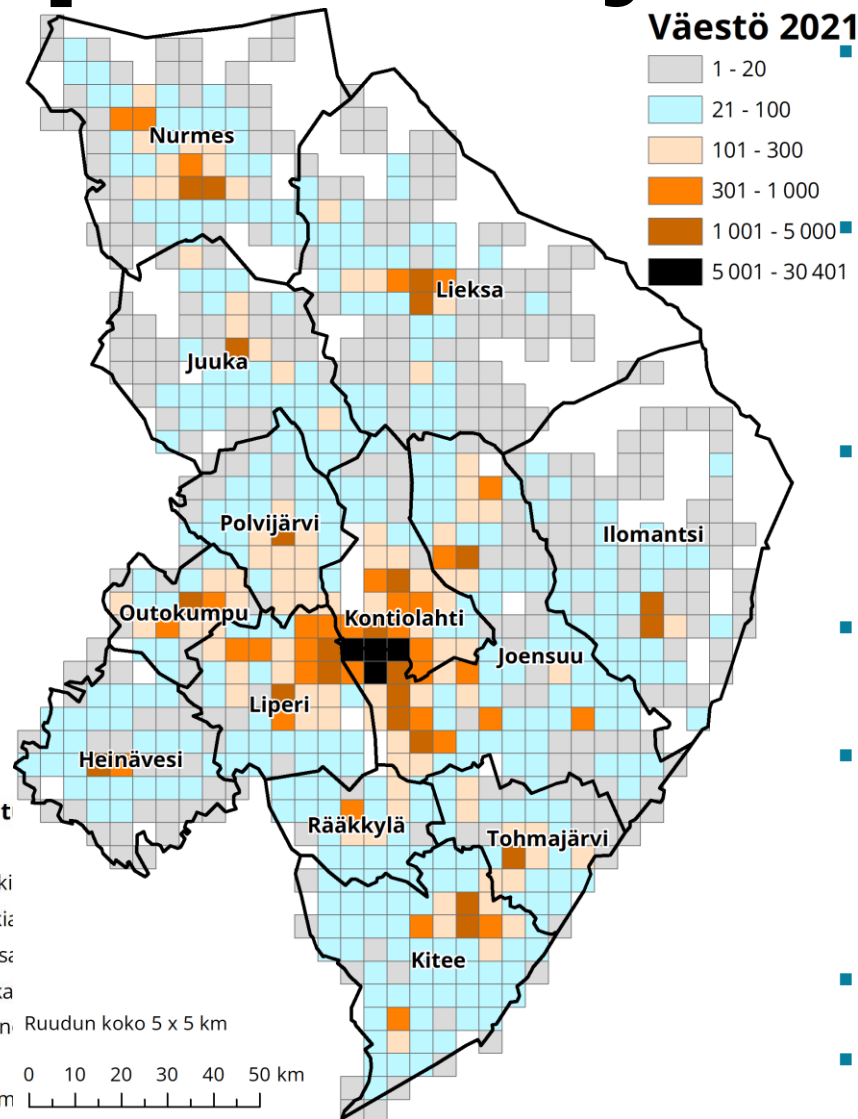
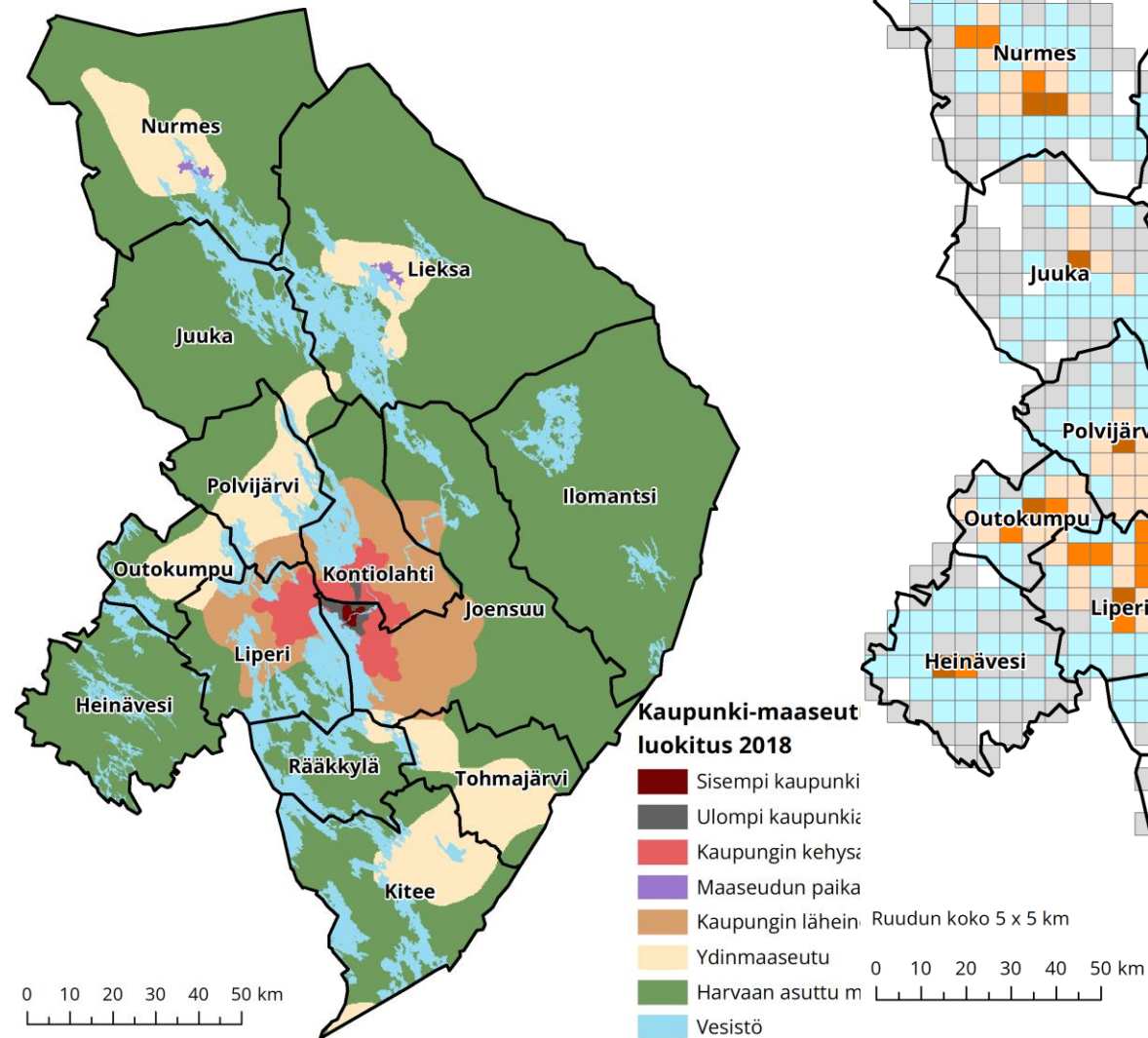
Tohmajärvi 22.5. 2023

**Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATiA
Karelia ammattikorkeakoulu**

Toimintaympäristö Pohjois-Karjalassa

Suomen ympäristökeskuksen kaupunki-maaseutuluokituksessa Joensuu on Pohjois-Karjalan ainoa kaupunki.

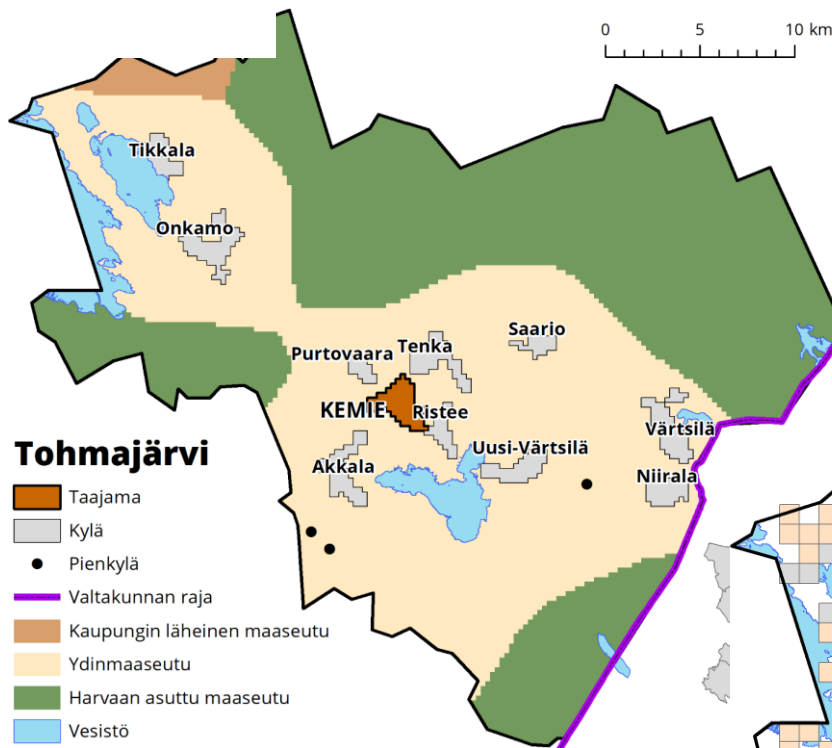
Kaupunkialuetta ympäröivät kehysalue ja kaupungin läheinen maaseutu, jotka ovat kiinteässä yhteydessä keskuskaupunkiin.

- Ydinmaaseudulla asutus on tiheämpää ja elinkeinorakenne monipuolisempi kuin harvaan asutulla maaseudulla.
- Maaseudun paikalliskeskukset ovat työssäkäynnin ja palvelujen keskuksia.
- Maakunnan väestö on keskittynyt Joensuuhun ja sen lähiympäristöön ml. kaupungin läheinen maaseutu (98 400 hlö, 61 % väestöstä vuonna 2021).
- Maaseutualueilla asui 63 000 hlö, 39 %.
- Väestö on keskittynyt taajamiin ja niiden ympäristöön. Maakunnan taajama-aste 73 %.

Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR

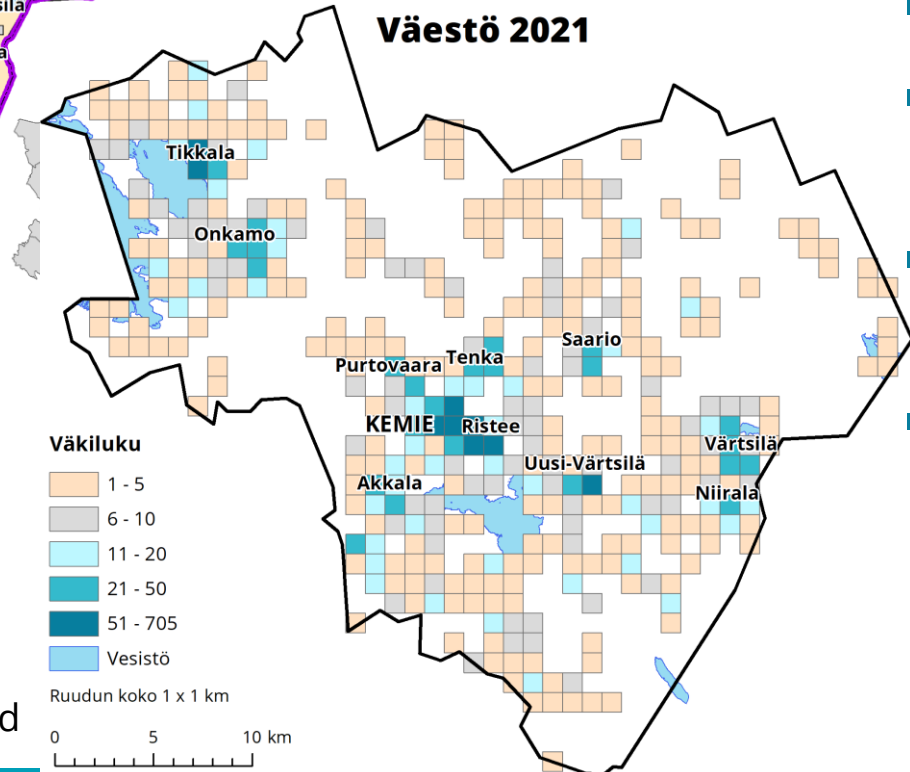

Toimintaympäristö Tohmajärvellä

Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR

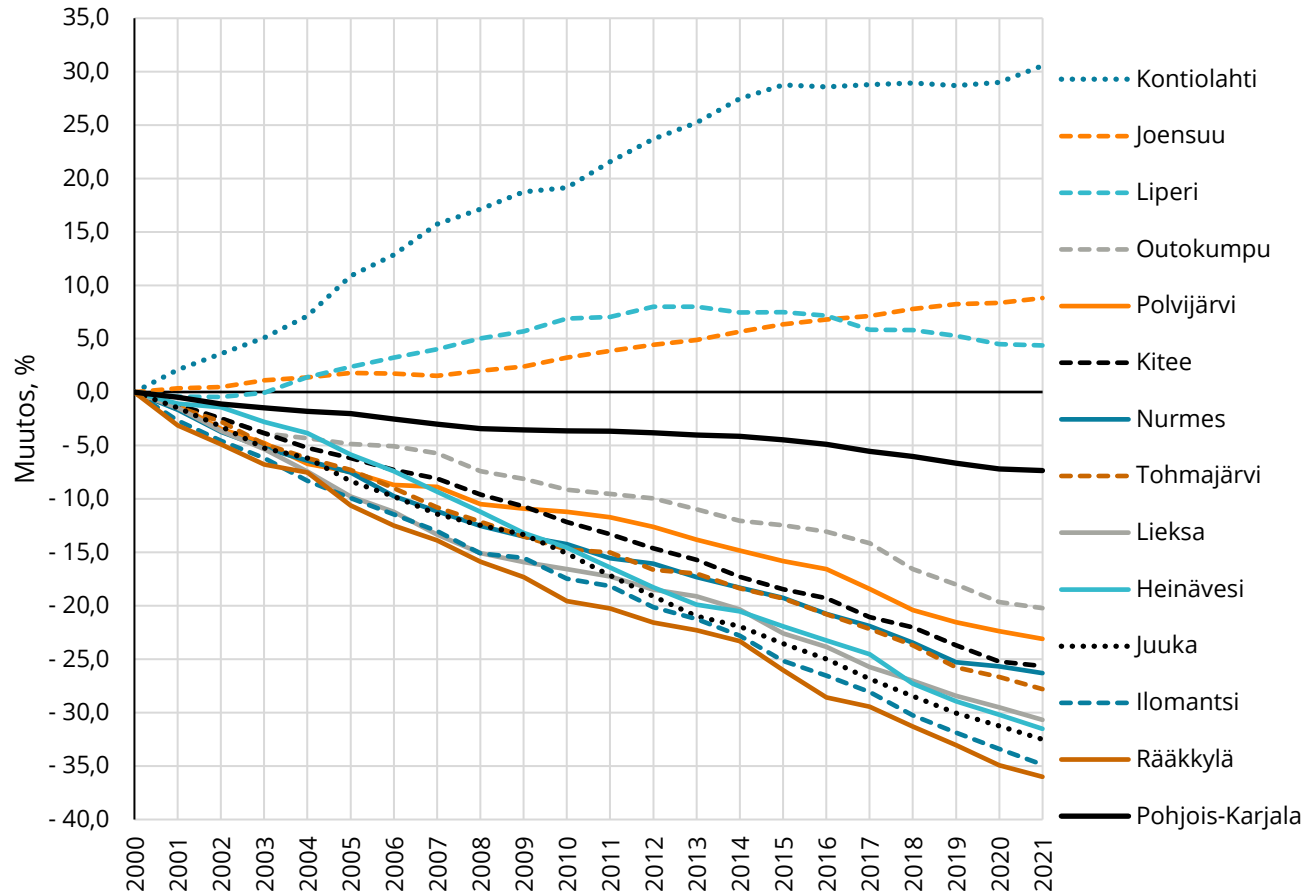
UEF// University of Eastern Finland

- 4240 asukasta (v.2021)
- Kunnan ydinalueet ydinmaaseutua, reunat harvaan asuttua maaseutua.
- Kemie ainoa taajama (1400 as.)
- Taajama-aste: 34 %
- Asutus muuten harvaa ja hajanaista
- Reuna-alueilla asumattomia alueita
- Maakunnan ainoa kansainvälinen rajanylityspaikka sijaitsee Niiralassa.

Pohjois-Karjalan kuntien suhteellinen väestönmuutos vuosina 2000–2021

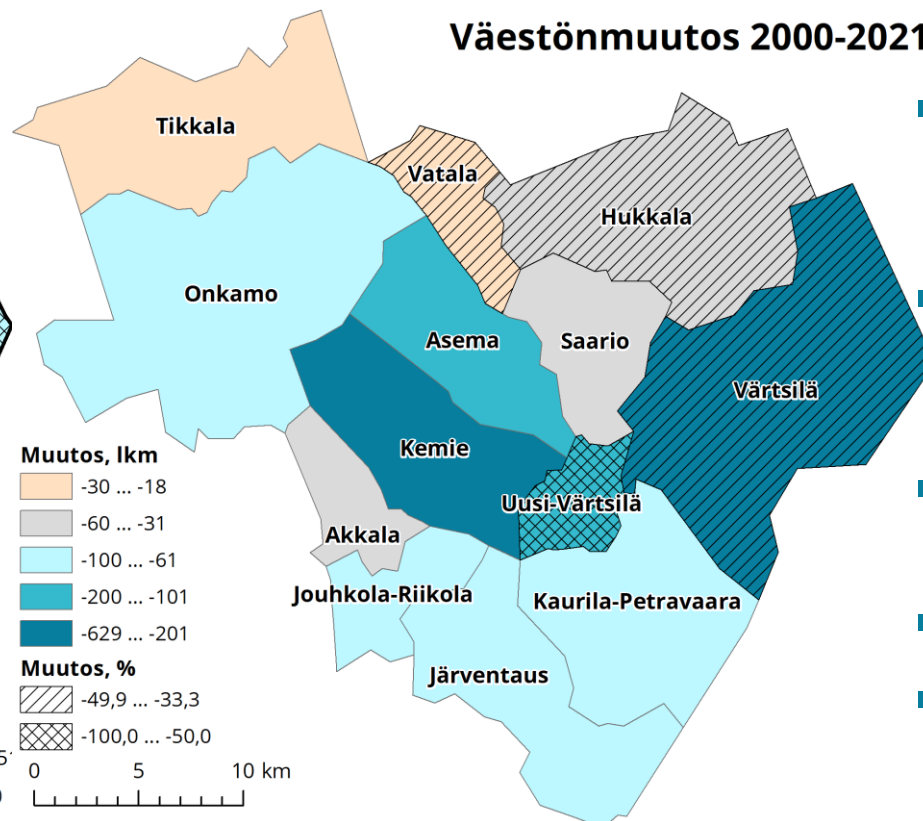
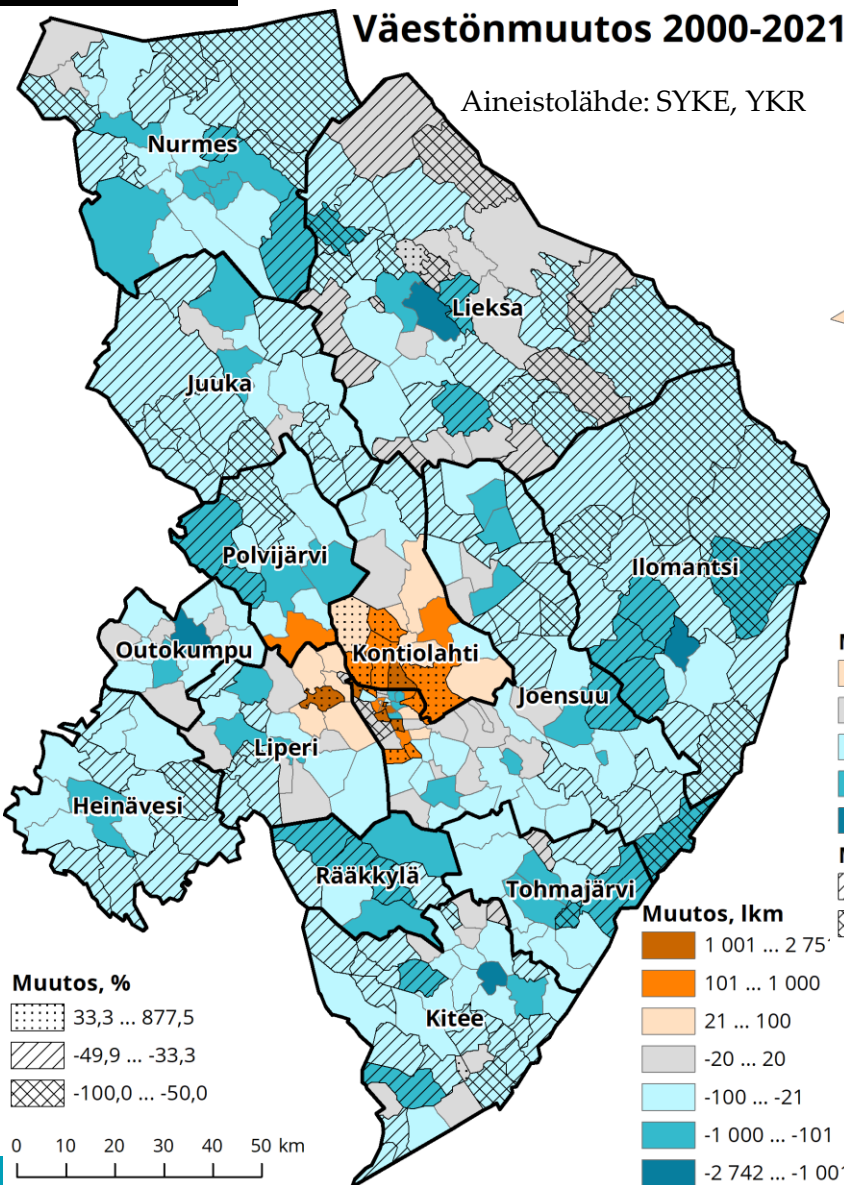

Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne

- Väestömäärä kasvoi Joensuun kaupunkiseudulla. Eniten väestö kasvoi Kontiolahdella.
- Väestö väheni eniten harvaan asutun maaseudun kunnissa (5 kuntaa).
- Seuraavaksi eniten väestö väheni ydinmaaseudun kunnissa (5 kuntaa, ml. Tohmajärvi).

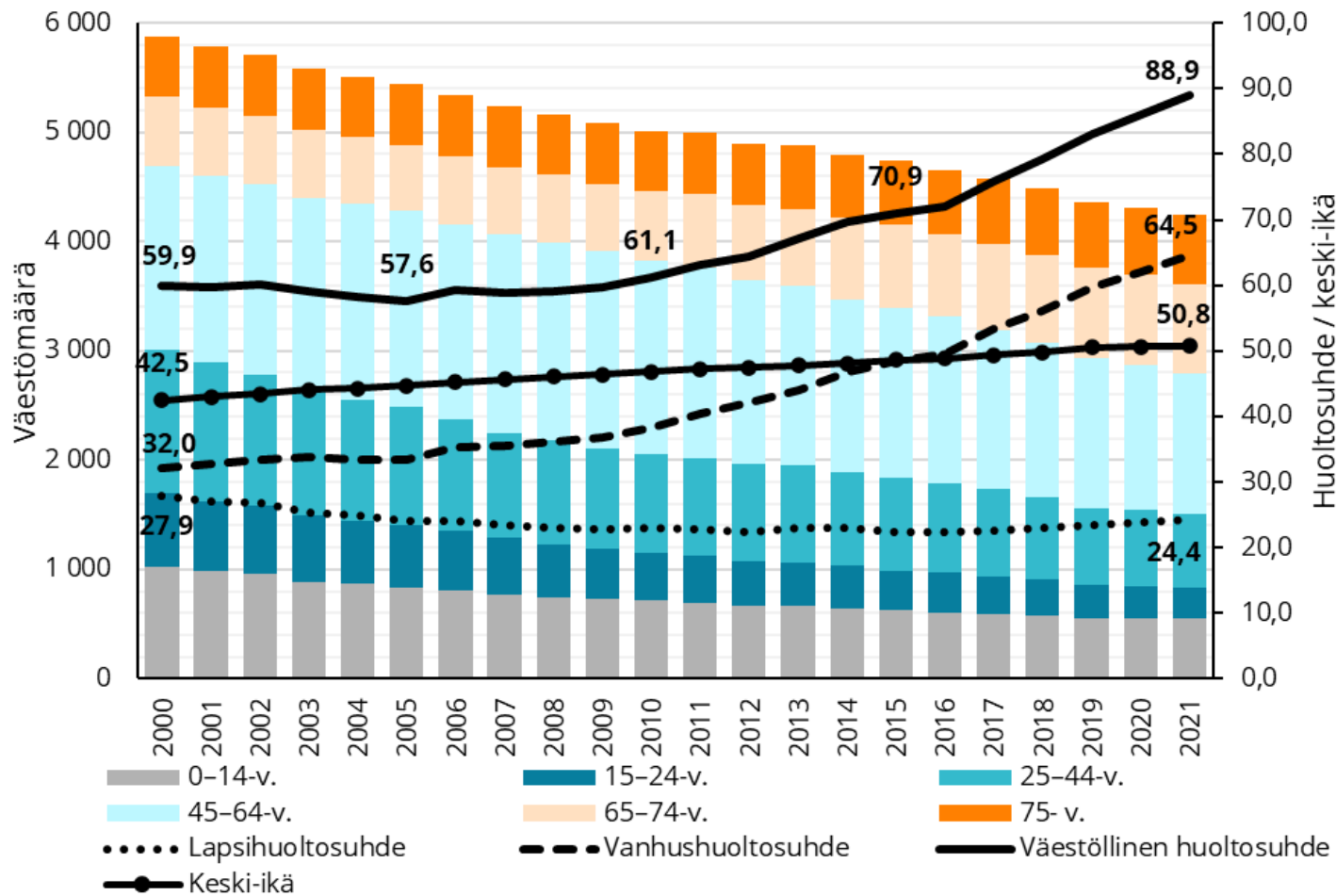
Pohjois-Karjalan ja Tohmajärven väestömäärän muutokset tilastoalueittain vuosina 2000–2021

- Väestömäärä kasvoi Joensuun ympäristössä, muualla väki väheni.
- Väestö väheni lukumääräisesti eniten maaseudun taajamissa.
- Suhteellisesti väestö väheni eniten kuntien reuna-alueilla.
- Tohmajärven väki väheni 1630 hlö (-28 %).
- Kemie: -630; -26%
- Haja-asutusalueella muutokset pienempiä, mutta suhteellisesti suuria.

Väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä ja huoltosuhteet

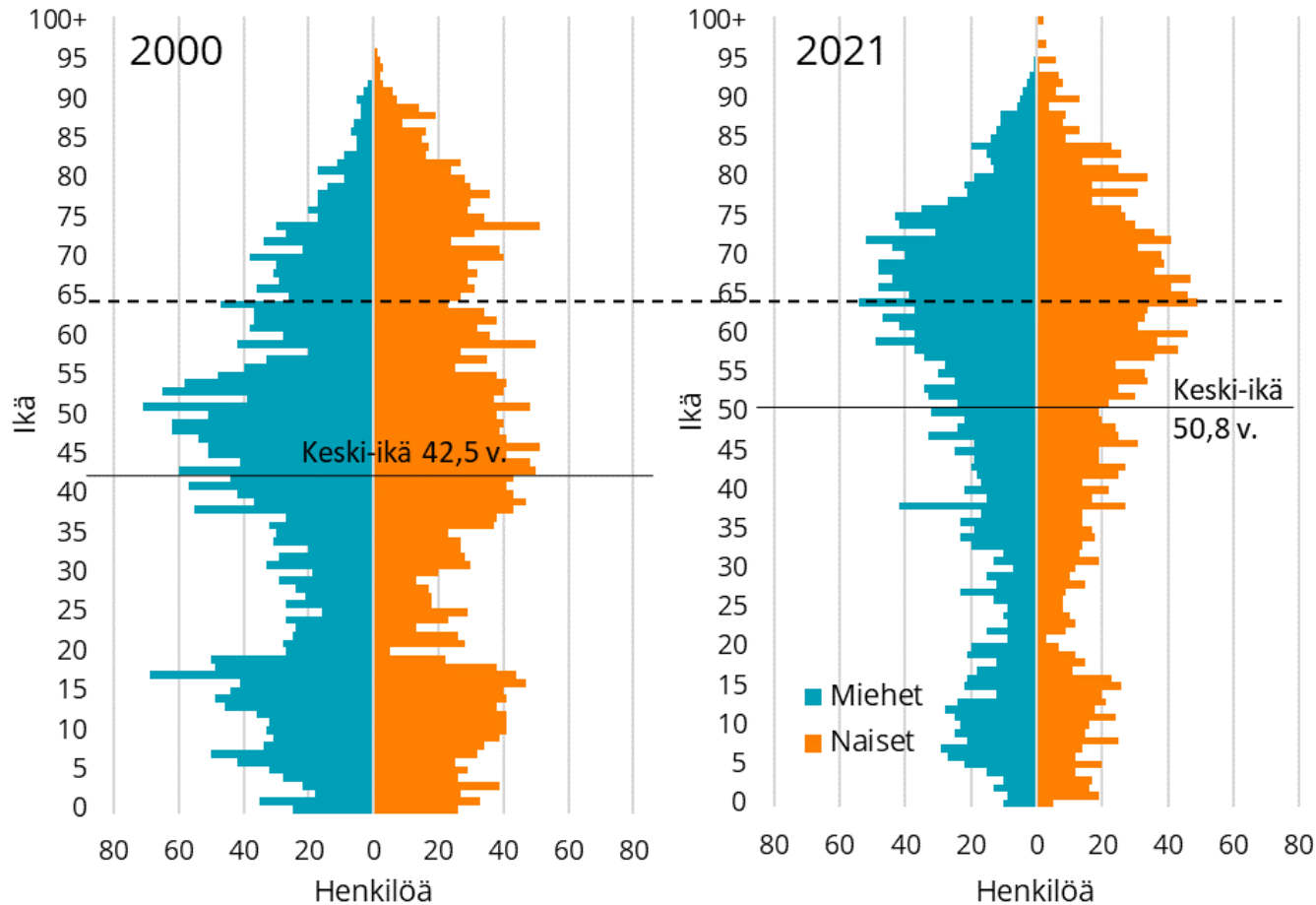
Muutokset 2000–2021

- Väestömäärä väheni yli neljänneksellä.
- Keski-ikä nousi 42 vuodesta 51 vuoteen.
- Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi lähes 500:lla (47 %).
- Työikäisten määrä vähentyi yli 1400 henkilöllä (39 %).
- 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvoi 20 %:sta 34 %:iin (280 henkilöllä)
- Väestöllinen huoltosuhte heikkeni 59,9:stä 88,9:ään.
- Taloudellinen huoltosuhte oli 204,4 vuonna 2020.

Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne

Väestömuutokset – väestön ikärakenne 2000 ja 2021

- Ikärakenne muuttui huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2021.
- Lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus pienentyi 17,5 prosentista noin 13 prosenttiin Samoin työikäisten (15–64-vuotiaiden) osuus väestöstä vähentyi 63 %:sta 53 %:iin.
- 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvoi 20 prosentista 34 prosenttiin.
- Vuonna 2021 alle 55-vuotiaiden ikäluokat olivat huomattavan pieniä.

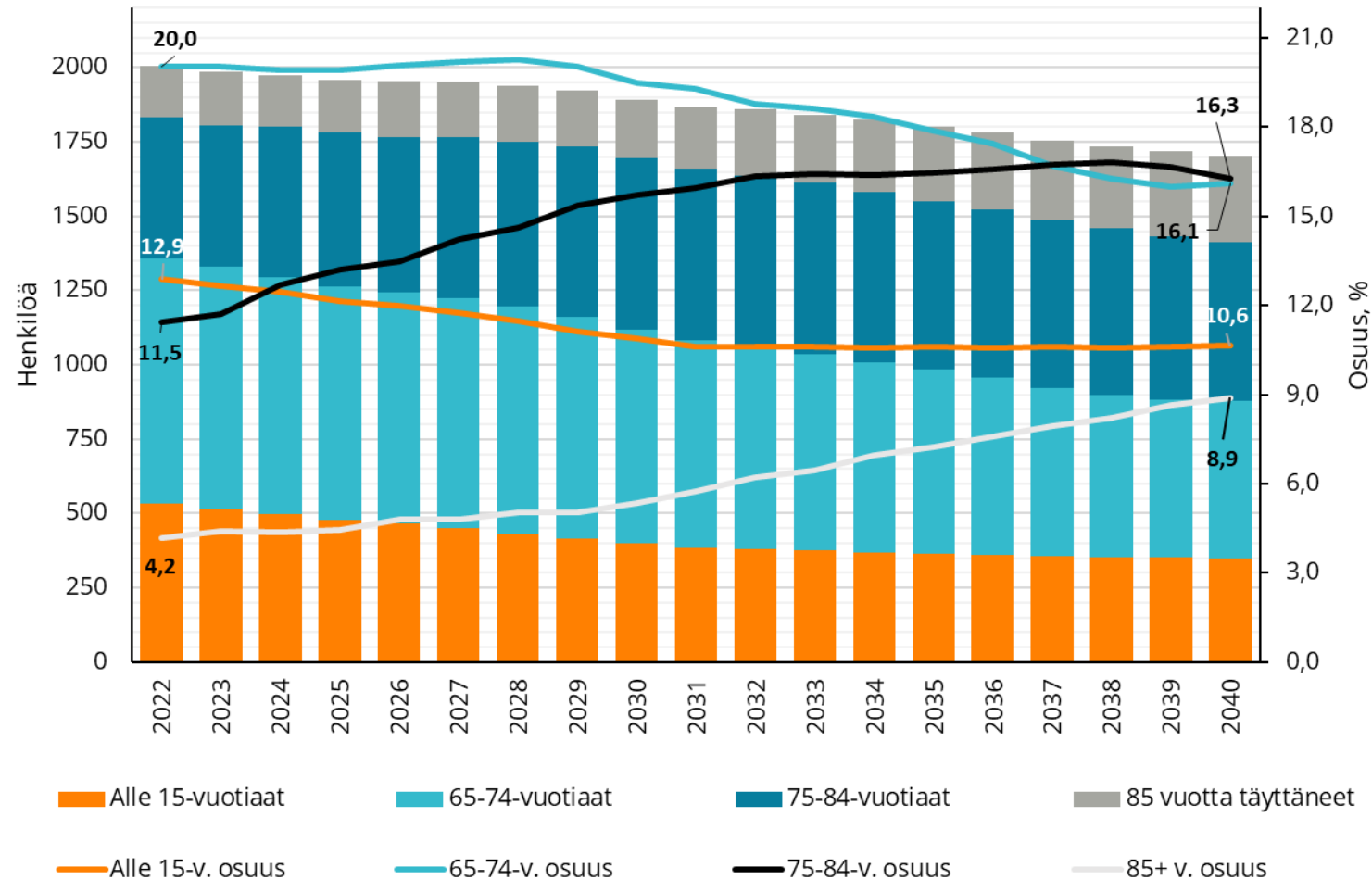
Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne

Palvelutarve muuttuu ikärakenteen muuttuessa

Väestöennuste vuoteen 2040 saakka

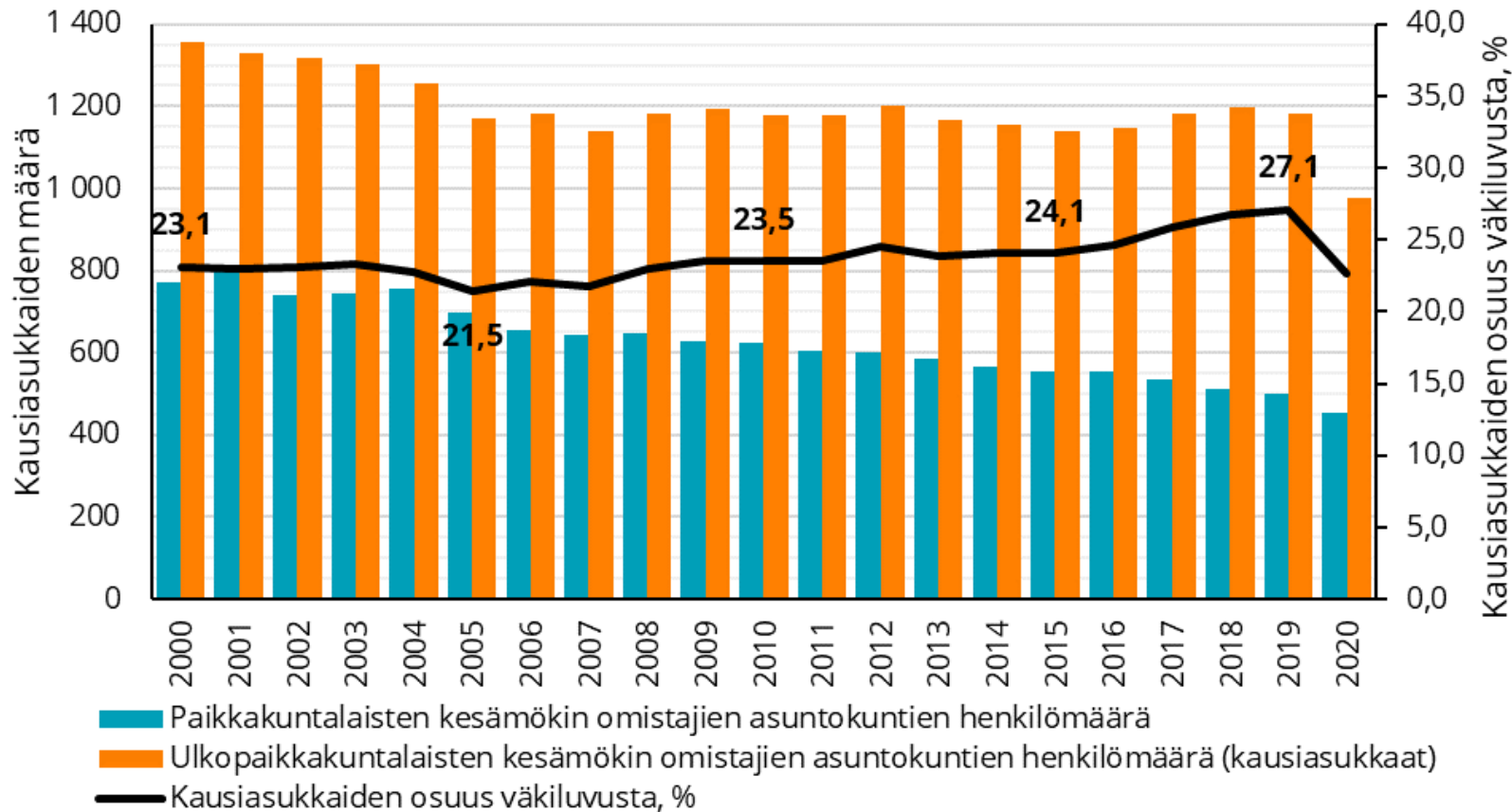
- Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla (v. 2040 lapsia n. 350)
- Ennusteen mukaan Tohmajärven 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 2030-luvun taitteeseen. Tämän jälkeen heidän määränsä ennustetaan vähenevän.
- 85 vuotta täyttäneiden osuuden väkiluvusta ennustetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 mennessä
- Palvelut ovat keskittyneet kuntakeskukseen. Vuonna 2021 kuntalaisista 65 % asui enintään 10 min. automatkan etäisyydellä Kemiestä. Mediaanietäisyys lähimpään palvelukeskukseen n. 6½ min.

Kausiasukkaiden merkitys ja palvelutarpeet kasvavat

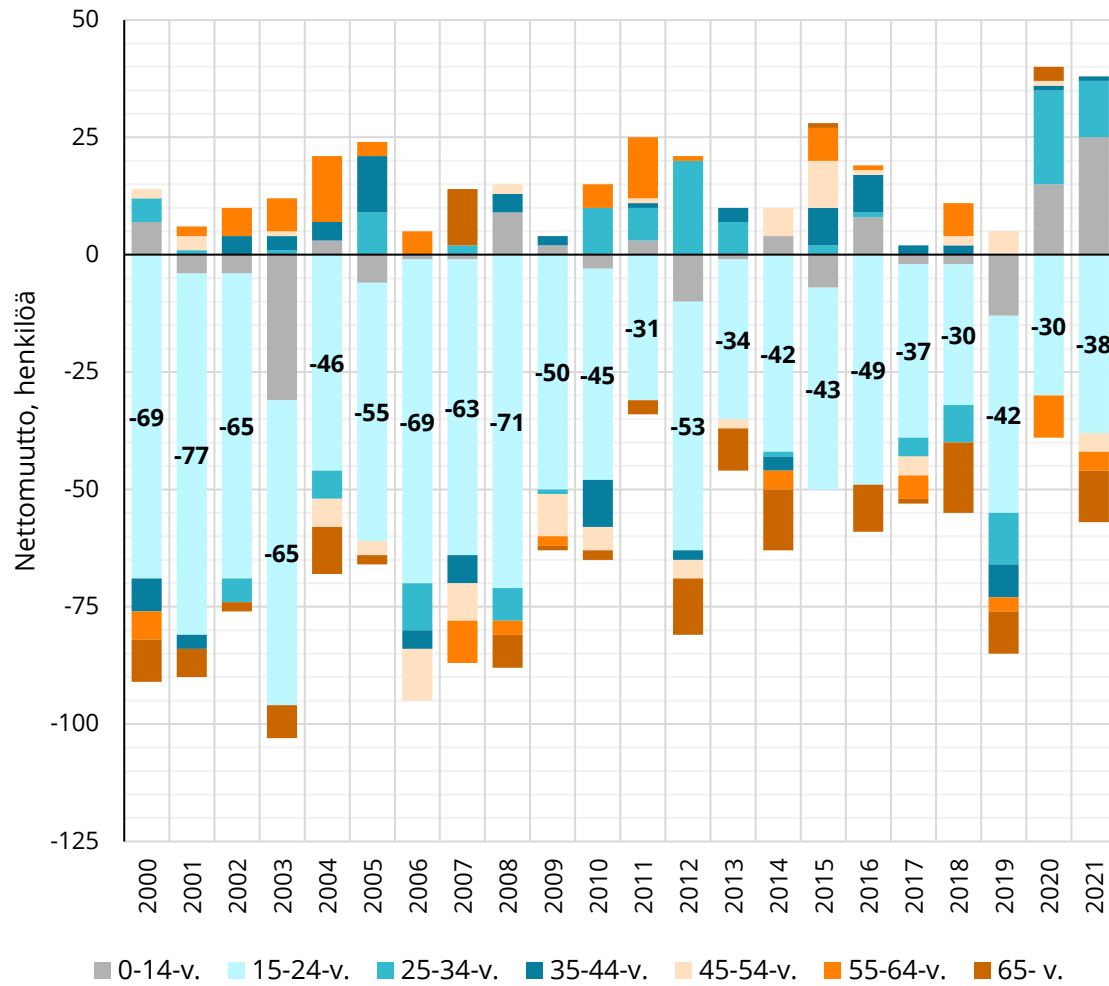
Muutokset vuosina
2000–2019

- Ulkopaikkakuntalaisten kausiasukkaiden määrä vähentyi noin 175 henkilöllä
- Ulkopaikkakuntalaisten omistamien kesämökkien määrä pysyi lähes ennallaan
- Tohmajärven vakituiseen väestömäärään suhteutettuna kausiasukkaiden osuus kasvoi 23 %:sta 27 %:iin
- Kesämökkien määrä väheni vuonna 2020 tilastointitavan muutoksen takia.

Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021

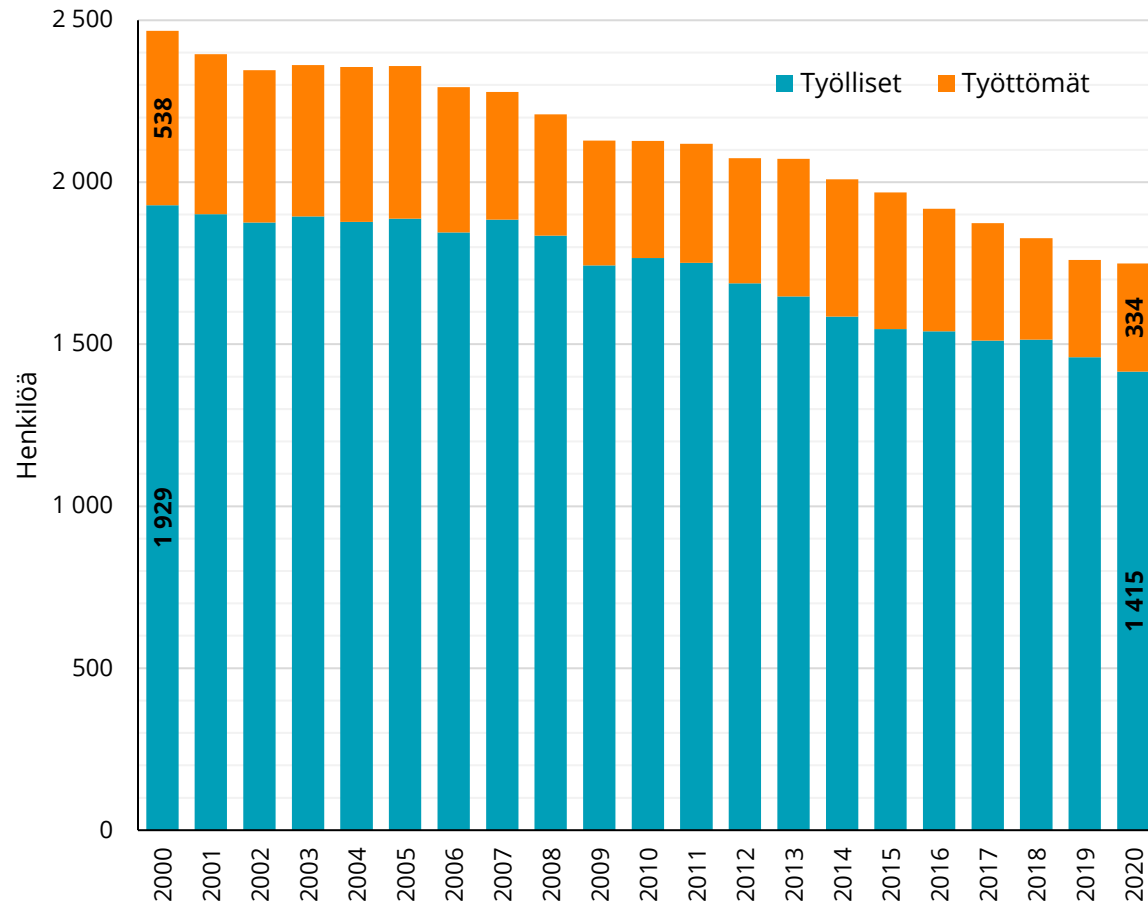
Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike

Muutokset 2000-2021

- Tohmajärvelle muutti muualta Suomesta vajaat 4 500 henkilöä ja lähtömuuttajia oli noin 5 600 henkilöä
- Muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 1 100 henkilöä
- Myös yli 65-vuotiaiden nettomuutto oli negatiivista (–113).
- Alle 14-vuotiaiden ja 45–54-vuotiaiden maassamuutto oli vain lievästi negatiivista ja muissa ikäryhmissä nettomuutto oli hieman voitollista.
- Kuntaan muutti 820 työllistä, 340 työtöntä, 270 eläkeläistä sekä 241 koululaista tai opiskelijaa.
- Tulomuuttajista 64 % muutti Pohjois-Karjalasta, pääasiassa Joensuusta (34 %) ja Kiteeltä (18 %). Pääkaupunkiseudulta muutti 8 %.
- Lähtömuutto suuntautui pitkälti samoille alueille, kuin mistä Tohmajärvelle muutettiin.

Työvoima (työlliset ja työttömät) 2000–2020

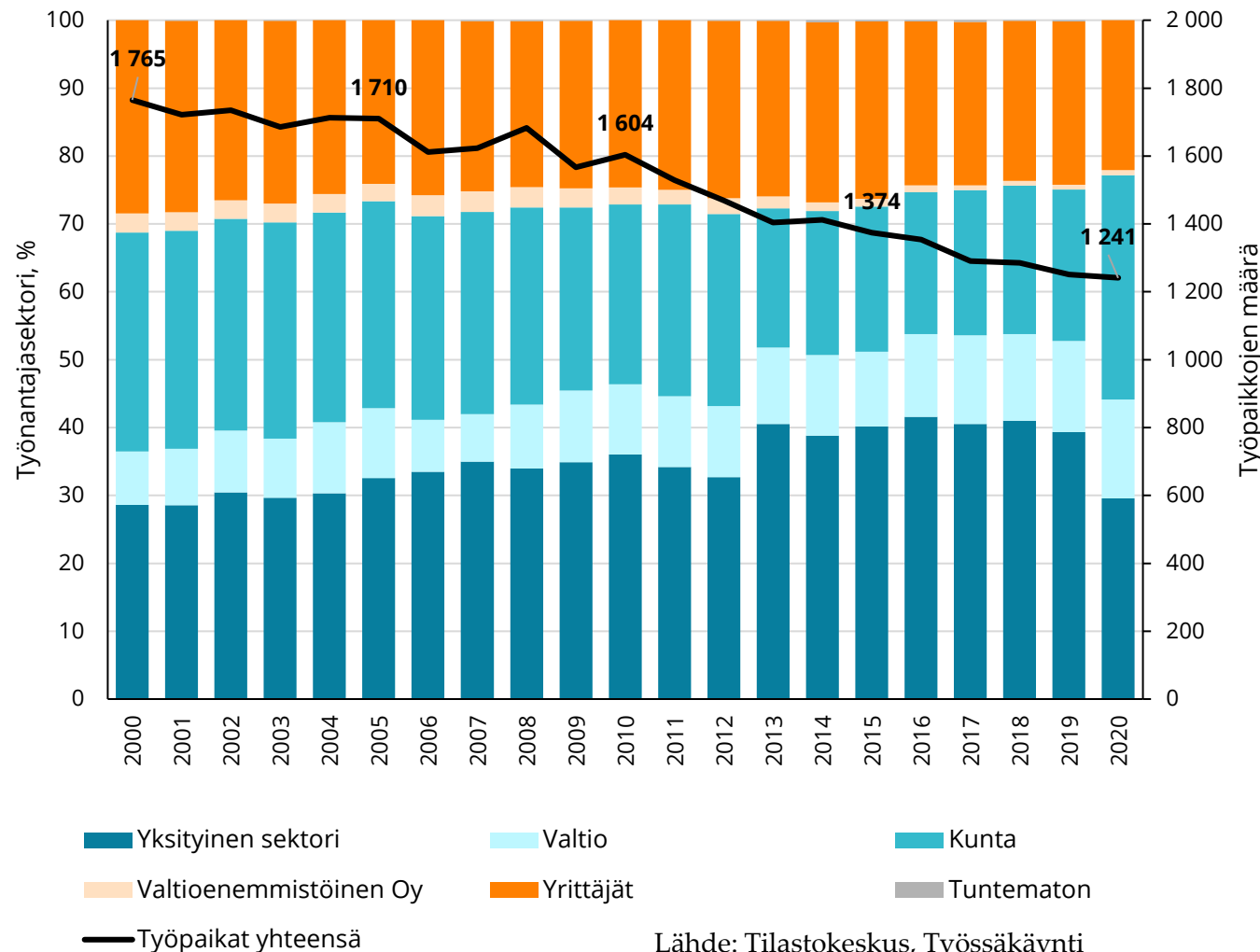

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti

- Työvoiman määrä väheni vuodesta 2000 yli 700 henkilöllä (–29 %).
- Työllisten määrä vähentyi 27 %:lla ja työttömien määrä 38 %:lla.
- Tohmajärven työllisestä työvoimasta 79 % oli palkansaajia, 10 % maa- ja metsätalousyrittäjiä ja 12 % muiden alojen yrittäjiä.
- Työllisistä 48 % oli naisia.
- Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 27 % ja työllisistä naisista vain 14 %.

Työpaikkojen määrä ja työnantajasektorien osuudet (%) työpaikoista 2000–2021

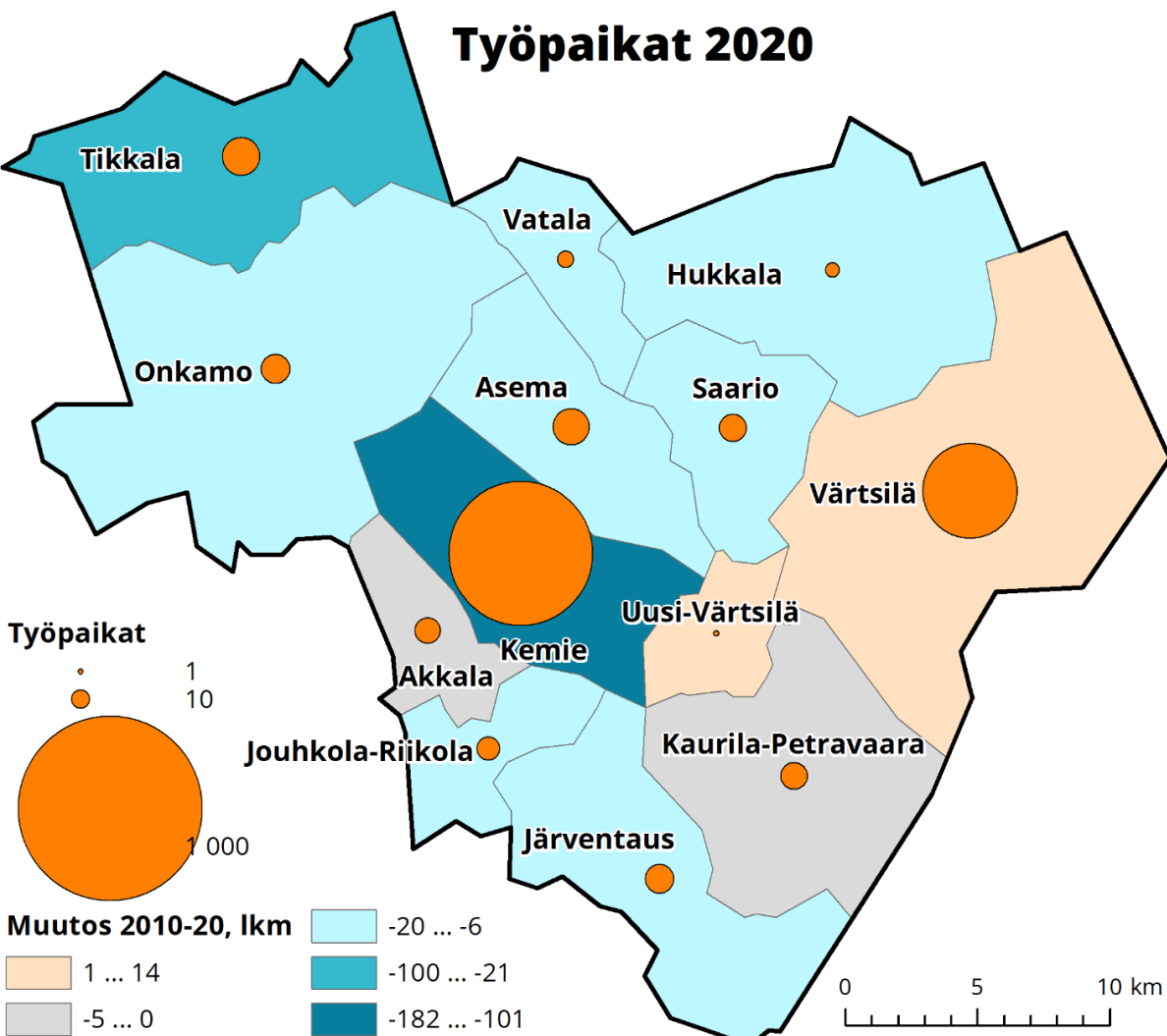

Muutokset 2000–2021

- Työpaikkojen määrä vähentyi 20 vuodessa melkein kolmanneksella (514 työpaikalla).
- Kuntasektorilta väheni 159 (–28 %), yksityiseltä sektorilta 138 (–27 %) ja valtioenemmistöisistä osakeyhtiöistä 41 työpaikka.
- Valtion työpaikkamäärä kasvoi 42:lla (30 %). Maa- ja metsätalouden supistumisesta johtuen yrittäjien määrä väheni lähes puolella (– 228).
- Kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 79 %) ja valtiosektori miesvaltainen (miehiä 83 %). Yrittäjistä suurin osa (68 %) oli miehiä.

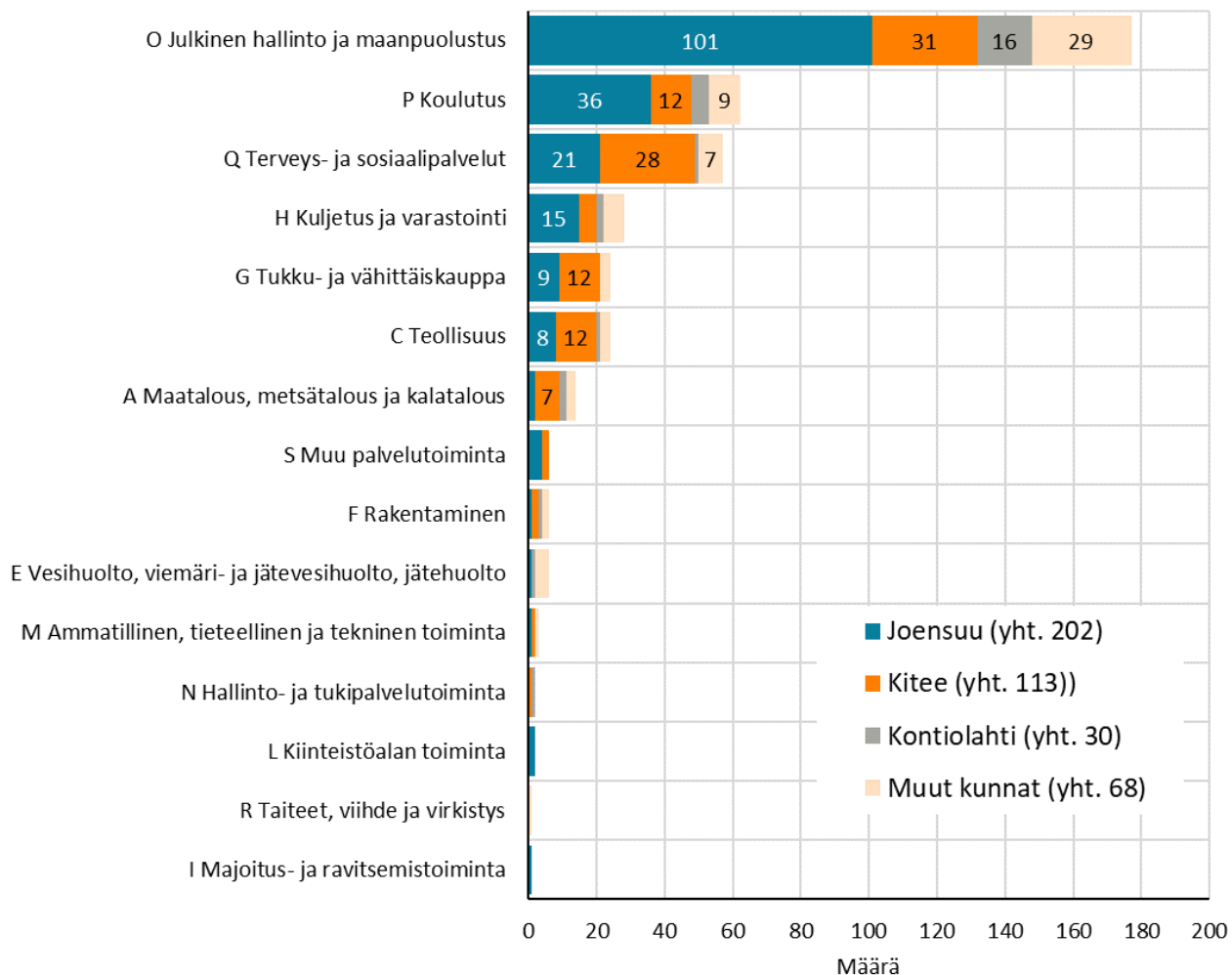
Työpaikkojen sijainti 2020 sekä muutos 2010–2020

- Vuonna 2020 työpaikoista 612 eli lähes puolet sijaitsi Kemien alueella.
- Myös Värtsilän alueella oli työpaikka-keskittymä (270 työpaikkaa, 22 %, Rajavartiolaitos suurin työllistäjä).
- Vuosina 2010 Tikkalan sekä Aseman alueilla sijaitsi 3 % työpaikoista, muilla alueilla osuus oli korkeintaan 2 %.
- 2010–2020 vähentyi 363 työpaikkaa (–23 %):
 - Kemiästä 182, Tikkalasta 3, Aseman sekä Järventauksen alueilta 16 työpaikka
- Uusia työpaikkoja syntyi eniten Värtsilään (14).

Tohmajärvellä muista kunnista työssäkäyvät 2020

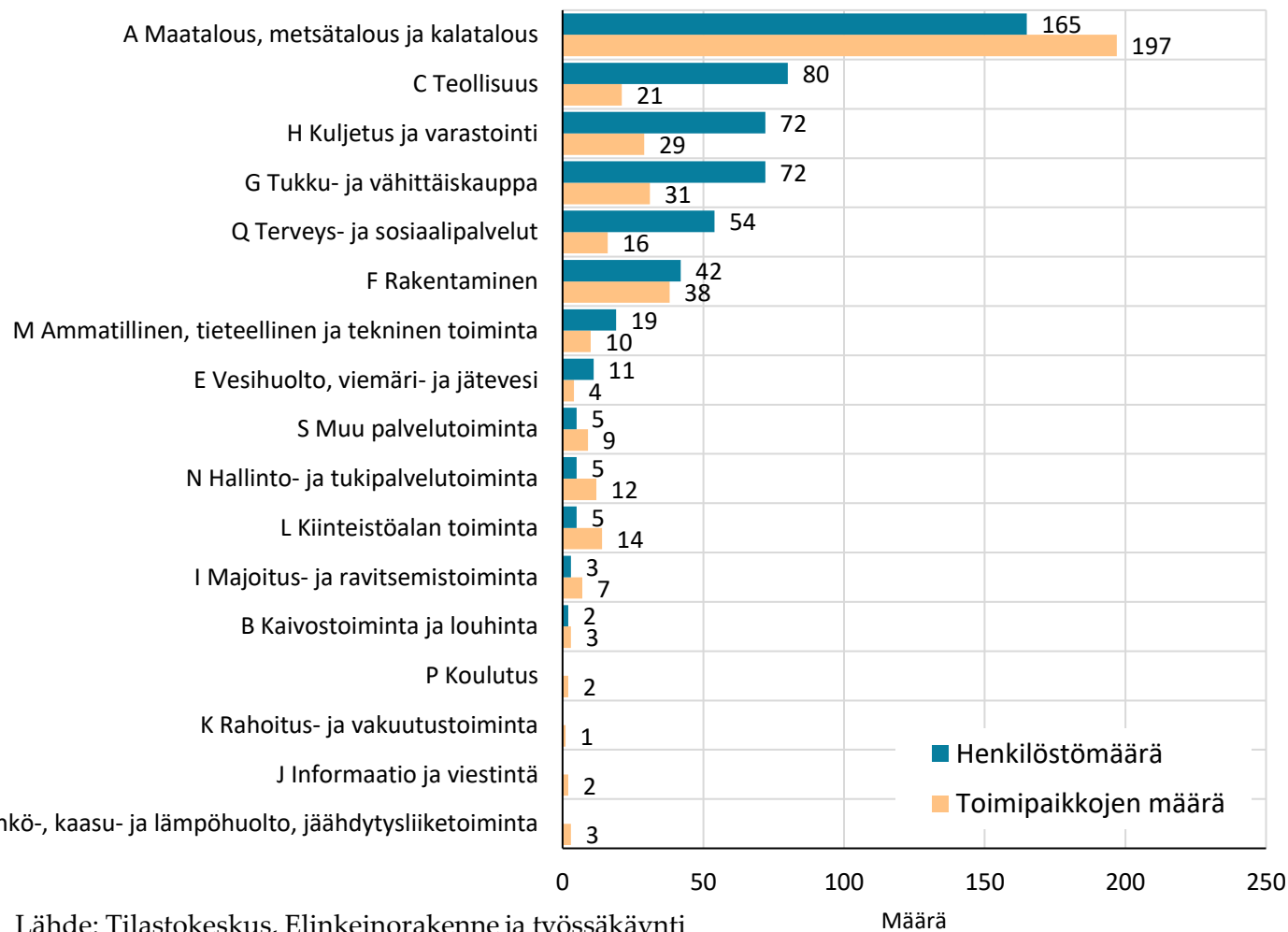

- Tohmajärvellä työssäkävivistä 67 % oli tohmajärveläisiä ja ulkopaikkakuntalaisia kolmannes.
- Kunnan alueella käytiin työssä eniten Joensuusta (202) ja Kiteeltä (113).
- Ulkopaikkakuntalaisia toimi eniten julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (177), koulutuksen (62), terveys- ja sosiaalipalvelujen (57) sekä kuljetuksen ja varastoinnin (28) toimialoilla.

Yritysten toimipaikat ja henkilöstö 2020

Yritysten toimipaikat ja niiden henkilöstömäärät

Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti

Määrä

- Vuonna 2020 Tohmajärvellä toimi 397 yritystä, joilla oli yhteensä 399 toimipaikkaa.
- Eniten toimipaikkoja oli maa- ja metsätaloudessa (197) sekä rakentamisessa (38)
- Eniten työllistivät
 - kasvinviljely ja kotieläintalous (135)
 - teollisuus (80)
 - kaupan ala (72)
 - kuljetus ja varastointi (72) sekä
 - terveys- ja sosiaalipalvelut (54)

Yritystoiminta Pohjois-Karjalassa

Yritystoiminta Pohjois-Karjalassa

Tärkeimmät tekijät yritysten sijoittumispäätösten taustalla:

- Yritys sijaitsee yrittäjän syntymäkotikunnassa (52 %)
- Paikkakunnan ympäristötekijät ja luonnonvarat vaikuttivat sijoittumispäätökseen (38 %)
- Yritys sijaitsee yrittäjän kasvukotikunnassa (29 %)

Yrittäjien kommentteja sijoittumispäätöksiin

- "Yrityksen perustamisvaiheessa asialla (yrityksen sijainti) ei ollut merkitystä tai se ei vaikuttanut yrityksen sijoittumispäätökseen. Tällä hetkellä asia on merkityksellinen. Yrityksen näkökulmasta on tärkeää, että se voi tarjota työpaikkoja paikkakunnan väestölle ja maksaa yhteisöveroja kotikuntaansa..."
- "Yrityksen sijaintipaikan valintaan ovat vaikuttaneet juuret sekä se, että yritystoiminnan alkuvaiheessa (sijainnin) merkitys oli keskeinen asiakaskunnan laajentumisen näkökulmasta. Toisaalta entisellä kotipaikkakunnalla oli helppo aloittaa yritystoiminta, koska asioiden hoito oli yksinkertaisempaa tutulla paikkakunnalla..."
- "(Sijainnilla) On merkitystä. Kunnan peruspalvelujen pitää toimia tai yritysten kehittämismahdollisuudet vaikeutuvat. Lupapalvelut ja niiden toimivuus on kriittinen osa-alue. Myös toimiva valokuituyhteys on erittäin tärkeä (...) yritystoiminnalle..."

Yrittäjien näkemyksiä kuntayhteistyöstä

- Yhteistyösuhde oman kotikunnan kanssa koetaan pääsääntöisesti toimivaksi – jotkut yrittäjät ovat kohdanneet lupaprosesseissa jäykkyyksiä
- Yhteistyö on saattanut olla toimivaa (mm. kunnan vastuuhenkilöiden hyvä ja nopea tavoitettavuus), mutta vuorovaikutus kotikunnan kanssa on kuitenkin jäänyt vähäiseksi
- Osa yrittäjistä koki, etteivät he olleet saaneet käyttöönsä riittävän asiantuntevaa neuvontaa oman yrityksensä kehitysvaiheissa
- Osa sotealan yrittäjistä koki, ettei heidän toimialansa yrityksiä kohdella tasavertaisesti teollisten yritysten rinnalla

Strategiset valinnat ja uudistuminen – kyselyn tuloksia

- Väestön väheneminen hyväksytään ja todetaan sen jatkuvan edelleen
- Voimavarat kunnan elinvoiman kehittämisessä:
 - yhteistyö yritysten kanssa
 - aktiiviset kuntalaiset
 - kasvuhakuiset yritykset
 - lähialueiden laaja työpaikkatarjonta
 - kunnan sijainti
- Esteet kuntaorganisaation kehittämisessä ja uudistamisessa:
 - kuntatalouden pieni liikkumavara
 - hanke ja kokeilutoiminnan vähäisyys
 - kunnan vähäiset henkilöstöresurssit
 - kuntien lakisääteiset tehtävät suhteessa resursseihin

Tulevasta hankkeesta

- ALKUVOIMA on esiselvityshanke, jossa on tuotettu tietoa kunnille
- Väestömuutos on yhteinen nimittäjä Pohjois-Karjalan kunnille, mutta esiselvitys osoitti kuntien erilaisuuden ja erilaistumisen huomioimisen tärkeyden uudistumisessa

ESISELVITYKSEN JÄLKEEN TOTEUTTAVAN KEHITTÄMISHANKEEN TAVOITTEET JA TULOKSET

TAVOITE

- tukea uudistumista osana elinvoimapolitiikkaa
- vahvistaa palvelutuotannon ratkaisuja/prosesseja
- vahvistaa maaseutuyritysten muutoskyvykkyyttä
- vahvistaa kuntien välistä yhteistyötä

TULOKSET

- tuotetaan paikkaperustaisia ratkaisuja uudistumiselle
- resurssien ja toimijoiden roolin tunnistaminen ja kokoaminen
- arvoverkostonäkökulman syventäminen yritystoiminnan kehittämisessä
- onnistuneiden toimenpiteiden vakiinnuttaminen osaksi elinvoimapolitiikkaa

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Kysymyksiä & kommentteja

[Twitter SPATIA](#)

[UEF//CONNECT Alkuvoima](#)

UEF | SPATiA
ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

uef.fi

